

**SZONDI ILDIKÓ – BARANYI EMESE ZSUZSANNA –
MÉSZÁROS JÁNOS – SZABÓ HENRIETTE ÉVA**

A Latin-Amerikába kivándorolt magyarság demográfiai helyzete

*„Sok urunk nem volt rest, se kába,
birtokát óvni ellenünk s kitértorgott
Amerikába másfél millió emberünk.”
(József Attila)*

I. A magyar bevándorlás története Latin-Amerikába

A legelső magyar, akinek talpa Amerika Földjét érintette, minden valószínűség szerint Varga János, a Magellán-expedíció egyik kiemelkedő tagja volt. A Földet először körülhajózó flotta öt hajóból állt, Varga János tüzemester a „Concepción” tüzérségének parancsnoka volt. Elbeszélések szerint az expedíció 1519. augusztus 13-án indult el Sevil-lárból, s még ugyanazon év december 13-án kötött ki a mai Rio de Janeiro partvidékén.¹

Wittmann Tibor három fontos részre osztotta fel a latin-amerikai magyarság történe-tét. Az első a magyar jezsuiták tevékenysége Latin-Amerikában a 18. században. A magyar emigránsok második hulláma az a 1848-49-es forradalom és szabadságharc után mutatható ki. A harmadik, egyben a legjelentősebb kivándorlási hullám a két világhábo-rú közötti időszakra tehető.²

A jezsuiták több mint két évszázados működése és annak hatása Spanyol- és Portu-gál-Amerikában felbecsülhetetlen. A sokféle feltételezés után a 18. századtól rögzíteth-jük biztonsággal magyarok jelenlétét és szerepét a spanyol és portugál gyarmatokon. A nagyszombati rendházból induló 54 jezsuita munkásságáról vannak ismereteink. Misz-sziós tevékenységük mellett etnográfusi, geográfusi, oktatói, egyetemszervezői munká-juk egyetemes méltatást kapott: Brentán Károly, Szentmártonyi Ignác, Szluha János, Kayling József, Éder Xavér Ferenc, Limp Ferenc, Orosz László, Asperger Zsigmond és társaik a mai Brazília, Argentína, Peru, Bolívia, Paraguay történetében kapnak helyet. A 18. század végén, a jezsuiták amerikai kiűzetése után a pozsonyi *Magyar Könyv-Ház* jezsuita szerkesztője, Molnár János adta közre írásait.

¹ SZABÓ LÁSZLÓ: *A magyar múlt Dél-Amerikában (1519-1900)*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1982:18.

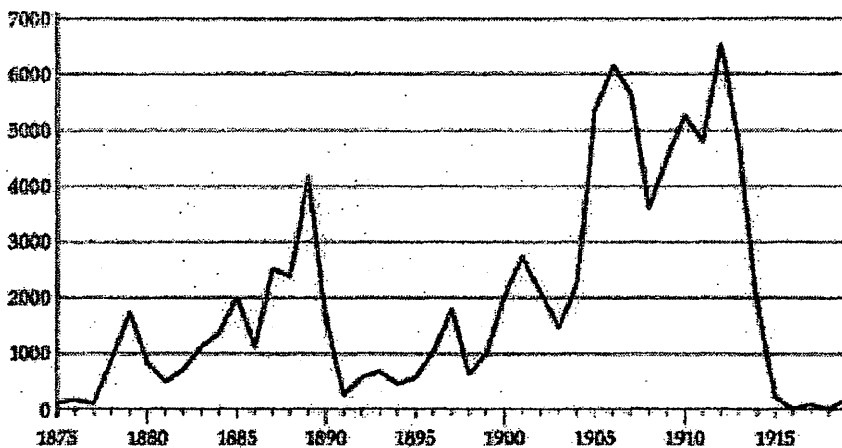
² ANDERLE ÁDÁM: *Investigaciones acerca de la emigración húngara hacia América Latina. La emigración europea a América Latina*. Fuentes y estado de investigaciones. Berlin, 1979:229.

A jezsuiták között a legérdekesebb és legismertebb figura az 1727-ben Selmecebányán született Éder Xavér Ferencé, aki a mai Bolívia északkeleti, amazonaszi részén alapított missziót a "Baure"³ indiánok között. Bár a misszió Éder távozása után elnéptelenedett és szétrombolódott, lakosai pedig másutt telepedtek le, romjait ma is meg lehet találni a sűrű növényzet alatt. Művét két részre lehetne osztani, az első részben részletes leírást ad útjáról a misszióig, mely Limán és La Paz-on át vezetett a keleti határra; a második részt a Baure népcsoportnak szentelte, elkészítve így az egyetlen nagyobb etnográfiai munkát róluk képekkel, természettudományi adatokkal és térképpel kiegészítve. A könyvet 1791-ben adták ki Budán.

Az 1848-49-es szabadságharc bukása után magas rangú katonatisztek mentek Latin-Amerikába. Kijelenthetjük, hogy 1849 után főleg az elit, a nemesség és magasabb iskolázottságú magyarok emigráltak politikai megfontolásokból.⁴ A Latin-Amerikába érkező tisztek nyelveket beszéltek (francia, német, angol), modern, magas szintű technikai ismereteik és tapasztalataik voltak, ezért gyorsan és könnyen integrálódtak a latin-amerikai magas körökhöz.

1. ábra.

*Argentínába az Osztrák-Magyar Monarchiából bevándorló magyarság
1875 és 1919 között*

Forrás: KOVÁCS NÓRA: *Az argentinai bevándorlás történetének áttekintése számokban*⁵

A gyors beilleszkedésüket a nemesi mentalitásuk is segítette, amely hasonló volt az akkori latin-amerikai főúri rétegéhez. Ismereteik nem csak a Latin-Amerikában működő európai cégeknek volt hasznos, hanem a latin-amerikai kormányoknak is.

³ A Baure indián népcsoport ma nagyjából ugyanazon a területen él, mint a 18. században, számuk azonban jelentősen csökkent, ma a kisebb csoportok közé tartoznak, körülbelül 5.000 fővel.

⁴ VÁRDI BÉLA: *Magyarok az Újvilágban, Az észak-amerikai magyarság rendhagyó története*. Anyanyelvi Konferencia. Budapest, 2000.

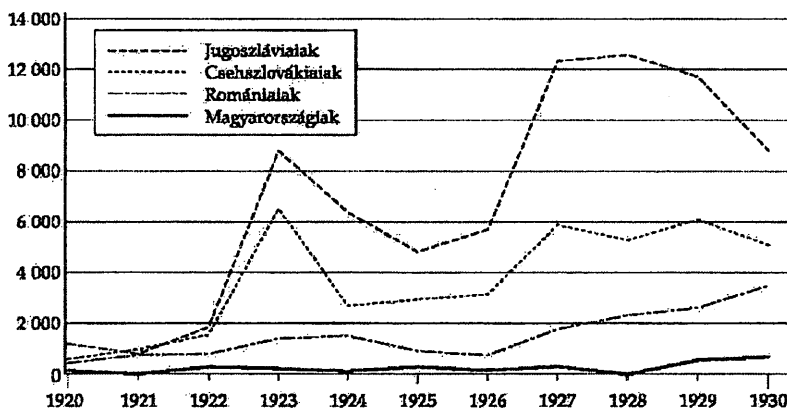
⁵ http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_02/t_es_t_02_kovacs_nora_argentina.pdf

A magyar kivándorlás harmadik szakaszának elsősorban a 20. század szociális problémái voltak a kiváltó okai. A Magyarországon a 20. század elején is továbbélő nagybirtokosi rendszer miatt több ezer magyar emigrált jobb szerencsét remélve az amerikai kontinensre. Az első világháború előtt a kivándorlás szinte kizárólag Észak-Amerikára koncentrált. A szegény magyarok szemében az Amerikai Egyesült Államok az „ígéret földjét” jelentette, és az anyagi bőség szimbóluma volt. Latin-Amerikában csak pár száz magyar talált magának biztos megélhetést, elsősorban a városokban. A magyar bevándorlók az Osztrák-Magyar Monarchia polgáraiként érkeztek Amerikába, és a bevándorlási hivatalok nem tettek különbséget a Monarchiából érkezett nemzetiségek között, ezért nehéz megállapítani az ebben az időszakban emigrált magyarok arányát. Az első világháború után a bevándorlási tendenciák radikálisan megváltoztak az észak-amerikai bevándorlást korlátozó törvények miatt. A magyarok felfedezték a másik Amerikát. A két világháború közötti időszakot több alperiódusra lehet felosztani a motivációk és a célállomások szerint. 1918 és 1923 között, az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása és a Trianoni békeszerződés után több mint három millió magyar szorult a magyar határokon kívülre. Csehszlovákiában, Romániában és Jugoszláviában elvették a magyarok földjeit és magyarelles intézkedéseket fogantatosítottak, ezért több tízezren szülőföldjük elhagyása mellett döntöttek új hazát keresve Latin-Amerikában. Bár a többségnek az volt a szándéka, hogy útját Észak-Amerikáig folytatja.

A két világháború közötti kivándorlás második csoportja a Tanácsköztársaság bukása után hagyta el az országot. Több ezer munkás, értelmiségi, kommunista és szocialista politikus és szindikalista hagyta el Magyarországot a Horthy-rendszer megtorlásától tartva. Ennek a kivándorlási hullámnak a harmadik csoportja a gazdasági világválság (1929-1933) következtében emigrált: elsősorban parasztok és a városi középburžoázia tagjai kerestek új lehetőségeket az óceán túloldalán.

2. ábra

Bevándorlás Argentínába 1920 és 1930 között Magyarországról és a szomszédos országokból

Forrás: KOVÁCS NÓRA: Az Argentínai bevándorlás történetének áttekintése számokban

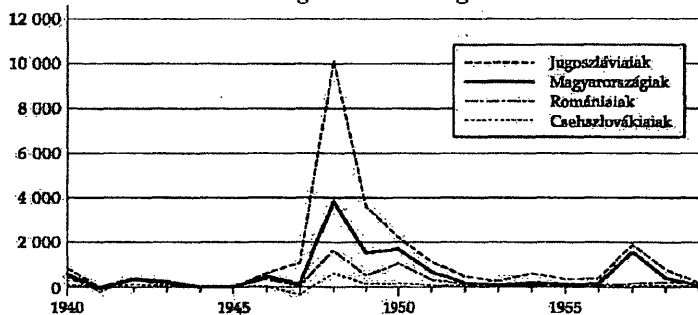
1938-ban és 1939-ben több ezer magyar zsidó kényszerült Latin-Amerikába emigrálni a zsidóellenes törvények miatt. A második világháború után (1945-1946) a náci vezetők és követőik menedéket kerestek Latin-Amerikában. A kommunista diktatúra bevezetésekor (1947-1949) sok értelmiségi és demokratikus politikus elmenekült az országból.⁶

A latin-amerikai magyar kolónia élesen elutasította a kommunista Magyarországot elismerő és azzal kapcsolatot tartó csoportokkal való párbeszédet. 1945 után az anyaországgal mindenféle kapcsolatot megszakító nemzeti emigráció számára felértékelődött a múlt, vagyis a 20. századot megelőző korszak latin-amerikai magyar jelenlétének kutatása, ugyanis a kommunista Magyarországgal szembeni sikeres fellépés egyik alapvető feltételének tartották a saját maguk önálló politikai erőként való elismertetését. Ennek a kutatómunkának a legkiemelkedőbb alkotása Szabó László műve, a *Magyar múlt Dél-Amerikában 1519-1900*. A könyv, amely Buenos Airesben jelent meg a Transsylvania Kiadó gondozásában, máig alapl műnek számít ebben a témában.⁷ A Magyar Népköztársaság és a latin-amerikai magyar emigráció között kölcsönös volt az ellentét, mivel a Magyar Népköztársaság kormánya nem tekintette a magyar emigrációt az államok közötti kétoldalú kapcsolatok részének. Viszont a kelet-nyugati viszonyrendszer függvényében, a magyar bel- és külpolitikai fejlemények összefüggésében időszakonként (1953, Sztálin halála és Nagy Imre nyitási politikája; 1956, szovjetellenes népfelkelés; 1960-as évek közepe, enyhülés, általános közkegyelem és az új gazdasági mechanizmus bevezetése, stb.) változott a magyar kormány emigrációs politikája, az emigráció nagy részének magatartása, és viszonya az óhazához anélkül, hogy a többség eljutott volna a hazai rendszer helyesléséig.⁸

Az utolsó kivándorlási hullám az 1956-os forradalom leverése után volt megfigyelhető.

3. ábra

Bevándorlás Magyarországról és a környező országokból a második világháború után Argentínába

Forrás: KOVÁCS NÓRA: *Az Argentínai bevándorlás történetének áttekintése számokban*

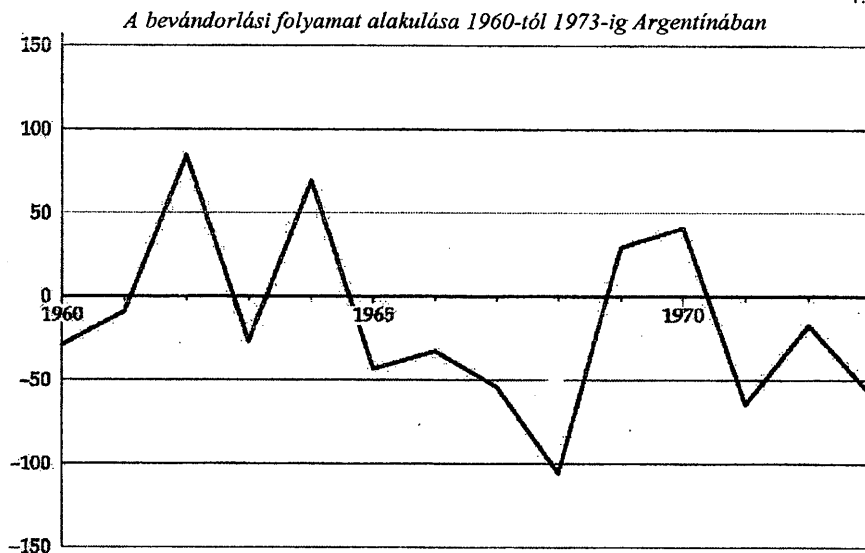
⁶ ANDERLE ÁDÁM: *Esbozo histórico de la emigración húngara a América Latina. Europa Central y América Latina*. Szeged, 1993.

⁷ TORBÁGYI PÉTER: *Magyarok Latin-Amerikában*. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest, 2004:19.

⁸ DÖMÉNY JÁNOS: *A magyar emigráció szerepe a magyar-latin-amerikai kapcsolatok II. világháború utáni felújításában*. In: Anderle Ádám: *Tanulmányok a latin-amerikai magyar emigráció történetéből*, Hispania Kiadó, Szeged 1999.

A latin-amerikai kormányok, a közvélemény és a magyar emigráció lelkesen fogadták a forradalmat. A forradalom leverése után a menekültek befogadására került a hangsúly. Ebben persze különösen a latin-amerikai diktátorok versenyeztek. Trujillo, Dominika véres diktátora húszezer, Brazília és Argentína három-háromezer, Venezuela ezerötszáz, Peru, Chile, Kolumbia ezer-ezer fő menekült befogadását vállalta.

4. ábra

Forrás: KOVÁCS NÓRA: *Az argentinai bevándorlás történetének áttekintése számokban*

Mexikó nem óhajtott befogadni menekülteket. Végül egész Latin-Amerikában csupán négyezer magyart fogadtak be. Dominikába 580 fő érkezett, többségük azonban gyorsan el is hagyta az országot. Brazíliába alig 460 magyar érkezett. Venezuelában ezer-ezerötszáz fő telepedett meg. Más országokban még ennél is kevesebben találtak menedékre. 1957-től az ENSZ-ben a magyar kérdés vitájában vállalt igen aktív szerepet Kuba, Peru, Kolumbia és Uruguay kormánya. A magyar közösségek figyelmét ezek a viták kötötték le és mozgósították. Az 1960-as évek közepétől a magyar emigráció új koordináták közé került. Egyfelől a Kádár-rendszer nemzetközi helyzete és megítélése javult. Számos latin-amerikai országgal megkötött diplomáciai kapcsolat jelezte ezt, 1989-ben tizenegy országban volt nagykövetségünk. A magyar kormányok emigrációs politikája is nyitottá vált, amelynek következtében sok emigráns szervezet adta fel korábbi merev, elutasító magatartását. A Magyarok Világszövetsége a *Magyar Hírek* révén próbált jelen lenni az emigrációban: Brazíliában például 930 címre érkezett a lap. E javuló kapcsolatnak és hazai érdeklődésnek persze megvoltak az árnyoldalai: a magyar közösségekben megjelentek a magyar hírszerzés emberei is.

Az 1960-as évek közepétől új periódus indulását érzékeljük. Ebben szerepe volt annak, hogy 1964-től egyre több országban születtek katonai diktatúrák, melyek az egye-

sületek mozgásszabadságát is korlátozták. Számolni kellett az első generáció megöregedésével, kihalásával is. Sok egyesület tevékenysége megszűnt, csökkent a lapalapítási kedv. A harmadik generáció jó része már magyarul sem tudott, ezért az emigráció életében a már korábban is élénk cserkészmozgalom mellett a táncsoportok és énekkarok lettek a magyar identitás őrzői.

Az MSZMP legfőbb testületei ez időben rendszeresen áttekintették az „emigráció helyzetét”. Egy 1975-ös jelentés szerint Braziliában százezer, Argentínában negyven-ezer, a többi országban összesen további negyvenezer magyar élt. Másfajta becslések 180-220 ezerre becsülték a latin-amerikai magyarok számát.

Dél-Amerika demográfája

Dél-Amerika belső területei ritkán lakottak. A földrész 382 millió lakójának többsége a partok közelében él, a gyorsan növekedő városokban. Az előrejelzések szerint a népesség a 21. század első felében 40 százalékkal gyarapodik. A 15 év alatti korú gyerekek – Argentína, Chile és Uruguay kivételével – a kontinens lakosságának több mint egyharmadát teszik ki, míg a 64 év felettek aránya alig hat százalék. A fiatal népesség segít magasan tartani a születési arányt, bár a szegényebb országokban – például Bolíviában – mind a szülésben elhunyt anyák száma, mind a csecsemőhalandóság magas: a gyermekek hét százaléka hal meg egyéves kora előtt.⁹

5. ábra

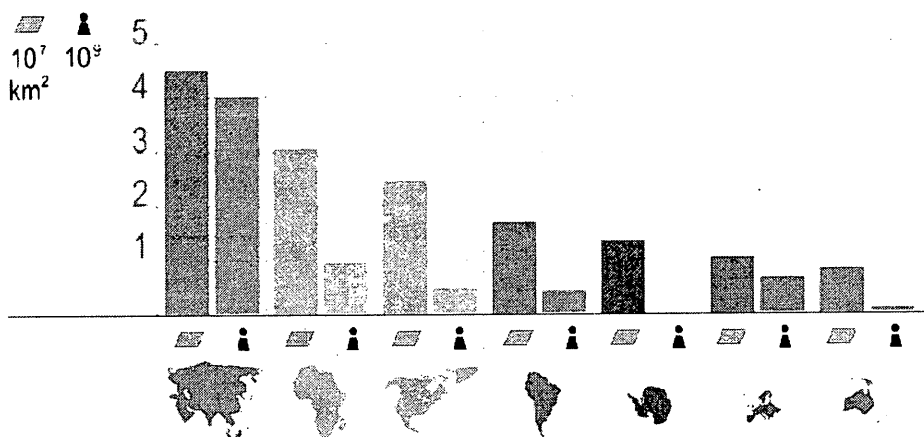
A kontinensek lakossága és népsűrűsége

Kontinens	Terület (km ²)	Lakosságszám (2008)	Népsűrűség fő/km ²	A világ teljes lakosságának százaléka
Európa	10.180.000	731.000.00	69,7	11%
Ázsia	43.810.000	3.879.000.000	88,5	60%
Afrika	30.370.000	922.011.000	30,3	14%
Észak-Amerika	24.490.000	528.720.000	21,5	8%
Dél-Amerika	17.840.000	382.000.000	21,4	6%
Ausztrália és Óceánia	8.500.000	32.000.000	3,7	0.5%
Antarktisz	13.720.000	kb. 1000	0,00007	0%

Forrás: USA Népszámlálási Hivatala, CIA: The World Factbook

⁹ Reader's Digest: Világatlasz

6. ábra

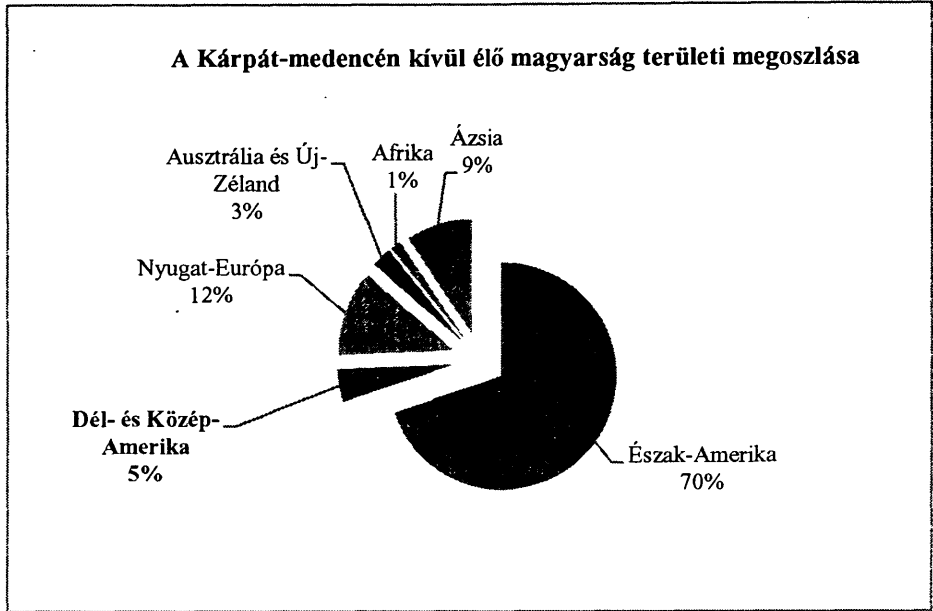
Forrás: USA Népszámlálási Hivatala, CIA: The World Factbook

A Kárpát-medencén kívül élő magyarság helyzete

A Kárpát-medencén kívül szóróványban élő magyar, illetve magyar származású személyek száma becslések szerint 2–2,5 millió fő lehet. Nyugat-Európában (Ausztria nélkül) mintegy 260–270 ezer magyar élhet, 1,6 millióra tehető az Észak-Amerikában, 50–55 ezerre a Dél-Amerikában és legalább 62 ezerre az Ausztráliában és Új-Zélandon élő magyarok száma. Rajtuk kívül kb. 200–250 ezer magyar élhet Izraelben, 30 ezer Ázsiában és legalább 10 ezer Afrikában (főleg Dél-Afrikában). A becslések valóságtartalmát befolyásolja, hogy a diktatórikus rendszerek szétesése óta nem követhető pontosan nyomon a különböző céllal és jogcímen a Kárpát-medencén kívülre került magyar származású, illetve magyar állampolgárságú személyek száma. A hivatalos adatok – ha vannak – sem fedik le teljes mértékben az egyes országok magyar népességének létszámát. Nehezíti a tisztánlátást az is, hogy a szomszédos országokból az utóbbi két-három évtizedben kivándorolt magyar nemzetiségű személyeket a befogadó országok hatóságai nem etnikai eredetük, hanem állampolgárságuk alapján regisztrálják.¹⁰

¹⁰ GYÉMÁNT RICHÁRD – SZONDI ILDIKÓ: *A határon túli magyarság demográfiai és társadalomstatistikai sajátosságai*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2005.

7. ábra

Forrás: Határon Túli Magyarok Hivatala

A 19. század közepéig a magyar kivándorlás főként Nyugat-Európa országaiba irányult, elsősorban gazdasági és politikai okokból. Később Amerika került a középpontba, leginkább gazdasági céllal, ahonnan még az első világháború előtt sokan hazatértek.¹¹

Az amerikai - és az egész határon túli - magyarság számára talán legnagyobb problémát az asszimiláció jelenti, amit egy beilleszkedési folyamat végeredményének is tekinthetünk, amivel nem jár szükségszerűen a nemzeti azonosságtudat elvesztése.¹² Míg az első generációs magyarok általában megtartották anyanyelvüket, kultúrájukat, s a mindennapi életben is magyarul beszéltek egymással, addig leszármazottaik, a második, harmadik, illetve sokadik generációs magyarok már nem feltétlenül foglalkoznak magyarságtudatuk ápolásával. Ha mindezt kivettjük az emigrációs magyar szervezetekre, elmondható, hogy számukra legnagyobb problémát az utánpótlás kérdése okozza. A tagság nagyrészt az idősebbek közül kerül ki. A fiatalabb magyarok sokszor már nem feltétlenül érdekeltek a közösség összetartásában. A hosszú múltra visszatekintő szervezetek közül emiatt sajnos egyre több szünteti be a működését. Az említetteken kívül nagyon fontos tényező még, hogy egy adott magyar közösség meg tudja-e oldani az anyanyelvi oktatás kérdését. A rendszerváltozás óta megfigyelhető ugyanakkor az a kedvező tendencia, hogy a nem első generációs magyarok elkezdik keresni, ápolni magyar eredetüket.

¹¹ TÓTH PÁL PÉTER: *Népességváltozások a kárpát-medencei magyarság körében*. Új Horizont XXXI. évfolyam. 2004. II. szám

¹² SZÁNTÓ MIKLÓS: *Magyarok Amerikában*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1984.

A magyarországi demokratikus változások erősen éreztetik hatásukat a külföldi magyar szervezetek, közösségek életében is. A '80-as évek végétől az emigrációs magyar szervezeteket a politikától való fokozatos eltávolodás jellemzi, s az emigráns tevékenység egyre inkább kulturális téren valósul meg. A magyarországi belpolitikai eseményeket azonban figyelemmel kísérik, és egyik legfontosabb céljuknak tekintik, hogy a „nyugati magyarságot”, vagyis a diaszpórát érintő ügyekből ők is kivegyék a részüket. Erre manapság leginkább a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) tanácskozások kapcsán látnak lehetőséget.

Magyar diaszpórák Dél-Amerikában

Dél-Amerika összes országában élnek magyarok, de csak Argentínában, Brazíliában, Venezuelában és Uruguayban beszélhetünk jelentősebb magyar közösségekről¹³. Hivatalos népszámlálási adatok nem állnak rendelkezésünkre. Nagy eltéréseket mutató helyi becsléseken alapuló adatok szerint Argentínában 20–30 ezerre, Brazíliában 5–10 ezerre, Venezuelában 4–5 ezerre, Uruguayban szintén 4–5 ezerre tehető a magyar diaszpóra lélekszáma. Argentína és Brazília esetében a becslések közötti eltérések abból eredhetnek, hogy az itteni diaszpóra másfél százados múltat tekint vissza, és a magyar leszármazottak önazonosság-tudata, nyelvtudása sok esetben már bizonytalan, nem megállapítható. Szervezettség és belső kohézió szempontjából jelenleg az argentinai és braziliai közösség a legerősebb. Becslések szerint a dél-amerikai magyarok kb. 10 %-a vesz részt aktívan a helyi magyar életben.

2002-ben az összes Latin-Amerikában működő magyar szervezet kilépett a Magyarok Világszövetségéből. Ezzel az volt a céljuk, hogy létrehozzanak egy olyan szervezetet, amely kizárólagosan a latin-amerikai magyarságot képviseli. Az Argentinai Magyar Intézmények Szövetsége – AMISZ (Federación de Entidades Húngaras de la República Argentina – FEHRA), a Magyar–Costa Ricai Baráti Társaság, a Paraguayi Magyar Szövetség és a Venezuelai Magyar Szervezetek Koordinációs Bizottsága által 2004 nyarán megalakult a Latin-Amerikai Magyar Országos Szervezetek Szövetsége (LAMOSZSZ) elnevezésű ernyőszövetség, amelyhez később a Brazíliai Magyar Egyesület is csatlakozott. A LAMOSZSZ célkitűzései a következők: a Latin-Amerikai Magyar Országos Szervezetek koordinálása, munkájuk összehangolása a magyar nyelv és kultúra megőrzése, művelése és ismertetése érdekében; az országos tagszervezetek érdekképviselete Magyarországon irányában és a nemzetközi intézményeknél; információs központ létesítése a tagszervezetek számára; a népek közötti megértés elősegítése; a szövetség közvetlenül csak közhasznú célokat szolgál, önkéntesen végzett társadalmi munkát folytat, és nem célja saját anyagi hasznának növelése; a szövetség kormányoktól független, és nem folytat pártpolitikai tevékenységet; rendszeres tájékoztatás az egyetemes magyarságot érintő fontos ügyekről, eseményekről és fejleményekről; kulturális, tudományos és jótékonyági rendezvények szervezése.

Az argentinai magyar közösségek kiemelkedő társadalmi és szellemi erőt jelentenek Argentína életében. Napjainkban is erősítik azt a történelmi rokonszenvet, amely a magyar nép és Magyarország iránt Argentínában még az 1849-es emigráció néhány ki-

¹³ Érdekes jelenség, hogy Bolíviában a Santa Cruz-i magyar közösséget a régebben Magyarországon tanult diákok alkotják nagy részben, akik ezúton szeretnék magyar nyelvtudásukat fenntartani rendszeres havi összejöveteleiken, ahol magyarul énekelnek s magyar ételeket főznek.

emelkedő tagjának működése következtében kialakult. Argentínába a legtöbb magyar közvetlenül a két világháború után (1919 és 1945 után), illetve az 1956-os forradalmat követően vándorolt ki. Azóta nagyobb létszámú magyar bevándorló nem érkezett. Az argentinai magyar diaszpóra létszámát a *Magyarságtudomány Kézikönyve* 1969-ben 15 ezer főre, míg 1980-ban mindössze 10 ezer főre teszi. Balázs Dénes becslése szerint Argentínában 1980-ban 15 ezer magyar anyanyelvű személy élt. *Emigráció és Magyarország* című munkájában a maga is nyugati diaszpórában élő és munkálkodó Borbándi Gyula valamivel részletesebben érinti az argentinai magyarság létszámának kérdését. „Ami a magyarok számát illeti, a becslések 40 ezer körül mozognak. [...] Néhol 50-60 ezer magyarról hallani, de a 40 ezres szám tűnik valószínűbbnek.” A *Magyarok Világszövetségének áttekintése*, *A világ magyarsága* szintén a már említett 40 ezres számot valószínűsíti. Ugyanakkor a *Magyarok Világszövetségének* összesített magyar adataival, 123 ezer fővel szemben Kocsis Károly a latin-amerikai magyarság számát 100 ezer főre becsüli. Ha a *Magyarok Világszövetségének* pontos adatait nem is, de az egyes latin-amerikai országok magyar népességének részarányát irányadónak tekintjük, Kocsis szerint 32 520 argentinai magyarral számolhatnánk. A *Magyarok Világszövetsége* által megállapított adatok a következők: Brazília: 70 ezer; Argentína: 40 ezer; Venezuela: 4500; Uruguay: 3500; Chile: 2000; Peru: 1600; Costa Rica: 1100; Mexikó: 300.¹⁴

Az argentinai magyar szervezetek csúcspontja a Buenos Aires-i székhelyű Argentinai Magyar Intézmények Szövetsége (AMISZ). Célja, hogy egységesen képviselje a magyar egyesületeket az argentin kormányzati, közigazgatási és egyéb intézményeinél. Tagszervezetei közül tíz jogi személyiséggel rendelkező „rendes tag”, három pedig „pártoló tag”. A „rendes tagok” közül kilencnek van saját székháza. A fővároson kívül magyar szervezetek működnek Córdoba, Bariloche és Santa Fe helységeiben, valamint Chaco provinciában. A HUNGARIA (Asociación Húngara en la Argentina) 1973-ban alakult meg a Buenos Aires-i – 1950 óta létező – Magyar Ház (Centro Húngaro), az 1941-ben alakult Olivos-i Magyar Kultúregyesület és a Buenos Aires-i Magyar Egyesület (BAME) fúziójaként. Székhelye az olivosi egyesület épülete lett. A három egyesület megmaradt könyvtárát egyesítve hozták létre 1976-ban a Hungária Könyvbarátok Körét (HKK), amely ma 5.500 kötetes könyvtárral büszkélkedhet. Az argentinai magyar közösség az utóbbi években jelentős sikereket könyvelhet el magának: 2004-ben felavatták a Plaza Hungrít (Magyar teret) Buenos Airesben, amelyen felállítottak egy székelykaput, majd ugyanott 2005 szeptemberében felavatták Szent István király mellszobrát.

Az argentinai magyar közösség katolikus és református egyházat tart fenn. A katolikusoknak jelenleg nincs magyar papjuk, a reformátusokhoz viszont pályázat révén Magyarországról évek óta érkezik lelkész. A Czanyó Adorján szerkesztette „Dél-Amerikai Magyar Hírlap” 2004 januárjáig jelent meg, majd egy év szervező munka után, 2005 márciusától új szerkesztésben, „Argentinai Magyar Hírlap” néven újraindult.

A helyi magyar közösségtől származó adatok szerint Brazíliában 3–4 ezer főre tehető a Magyarországról bevándorolt nagyszülők és szülők száma. Körülbelül 5–10 ezren lehetnek azok a leszármazottak, akik már Brazíliában születtek, de még számon tartják magyar eredetüket. Az adatszolgáltató „mint érdekességet” említi, hogy az 1890-es évektől 1957-ig a magyar bevándorlók számát több kutató 150 ezerre becsüli, míg az

¹⁴ KOVÁCS NÓRA: *Az argentinai magyar bevándorlás történetének áttekintése számokban*. http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_02/t_es_t_02_kovacs_nora_argentina.pdf

MTA Földrajztudományi Intézetének kiadványa és az MVSZ különböző, korábbi forrásai szerint ez a létszám csupán 70–90 ezer főre tehető. Bár a brazíliai magyarság zömmel São Paulóban, illetve a város agglomerációjában él és telepedett le, érdemes megjegyezni, hogy az 1800 évek második felében kivándorolt nincstelen zsellérek több száz holdas birtokot, fazendát szedtek össze. Ezáltal önálló településeket alapítottak, mint például a mai napig létező Árpádfalva, Mátyáskirályfalva, Szentivánfalva vagy Rákóczi-falva. A magyar kolónia mai napig összetart, rendezvényeket szerveznek, együtt ünnepelnek. A magyar eseményeket 500–1000 fő látogatja, az ünnepi rendezvények résztvevőinek létszáma kb. 100–200 fő. A brazil nép, társadalom és állam barátságosan fogadja a bevándorlókat, és kifogástalan a kapcsolata az összes emigráns népcsoporttal, többek között a magyar közösséggel is. 2003-ban São Paulo város polgármesteri hivatala, valamint az azonos nevű tagállam parlamentje körlevelet intézett az összes emigráns és bevándorolt közösséghez, amelyben egy közös gyűlésre hívta meg a kolóniák képviselőit. Ezen a konferencián döntöttek az Idegen Gyökerekből Származó Közösségek Parlamenti Tanácsának (CONSECRE, Conselho Parlamentar de Comunidades Raízes Estrangeiras) felállításáról. A magyar közösségnek – a nagyszámú portugál, olasz, arab, zsidó stb. bevándoroltakkal szemben – külön pártja és parlamenti képviselője nincs, de Szenttamás Egon Jánost eddigi közösségi munkája elismeréseként a CONSECRE titkárává választották. A polgármesteri hivatal internetes honlapján „São Paulo Mil Povos” (São Paulo Ezer Népe) címszó alatt minden kolóniáról egy átfogó bemutatkozást találhatunk. Ezek a bemutatkozások tartalmazzák az adott anyaország történetét, a kivándorlás indítékait, a közösség intézményeit, létesítményeit, továbbá, hogy hol található a városban a közösségnek templomai, szobrai, s ezekről fényképfelvételeket mellékeltek. A város vezetése ezen túl is figyelmet fordít a magyar közösségre, amit az is bizonyít, hogy az 1956-os magyar forradalom tiszteletére, a Vila Mariana városrész egyik terének a „Magyar Nép Tere” elnevezést adta. A téren 1996-ban milicentenáriumi emlékművet állítottak. São Paulo parlamentjében a népcsoportok részére rendszeres heti összejöveteleket, eszmeccseréket biztosítanak, ezen felül kialakítottak számukra egy állandó kiállítási termet, ahol valamennyi bevándorolt népcsoport egy állandó kiállítási részt létesíthet. A brazíliai magyarság két jogi személyiséggel felruházott intézménnyel rendelkezik: az egyik a közel nyolc évtizede alakult Brazíliai Magyar Segélyegylet (Associação Beneficente 30 de Setembro); a másik a Brazil–Magyar Kultúregyesület (Sociedade Cultural Brasileira–Húngara). A szervezetek saját tulajdona a Magyar Ház (Casa Húngara), amelyben százszemélyes előadóterem, több ezer kötetes könyvtár, konferenciaterem, ifjúsági közösségi helyiség, népviseletraktár, iroda, szalon, konyha és étkező kapott helyet. A fent említett két szervezeten kívül a Magyar Házban tartja összejöveteleit az összes többi egyesület is, mint például Könyves Kálmán Szabadegyletem, Cserkészbarátok Köre, Irodalmi Kör, Bibliakör, São Paulo-i Magyar Nőszövetség, Teniszegylet, táncsoportok. Brazíliában napjainkban nem működik számottevő magyar nyelvű sajtó. Háromhavonta jelenik meg a kétnyelvű „Híradó” (kb. 20 oldalon).

Az uruguayi magyarság három hullámban, az 1929–33-as világgazdasági válság idején gazdasági okokból, 1938 és 1939 között politikai okokból, s a faji diszkrimináció elől menekülve, valamint az 1956-os forradalom bukását követően ismét politikai okokból telepedett le a dél-amerikai országban. Az ide érkező magyarság többsége iparosokból, kereskedelmi alkalmazottakból, földmunkásokból került ki. Az uruguayi magyarok figyelemmel kísérik a hazai eseményeket, s többen a hazatelepülés lehetőségét fontolgatják.

Uruguayban négy magyar egyesület – Uruguayi Magyar Kultúrközpont, Uruguayi Magyar Otthon, Uruguayi Magyar Katolikus Egyházközség, Uruguayi Magyar Izraeliták Egyesülete – létezik, amelyek közösen működtetik a hétvégi magyar iskolát. Az egyesületek mindegyike önálló székházzal rendelkezik Montevideóban, s vasárnaponként külön-külön félórás rádióadást sugároznak.

A venezuelai magyarság létszáma a több mint 30 éve működő Magyar Kataszter-Bizottság felmérése szerint 4–5 ezer fő körül van. Közülük körülbelül 2.600-an vesznek részt az ottani magyar életben. Caracason kívül Valenciában található nagyobb számú szervezett magyar közösség. Az ország többi részén csak szórványok léteznek, amelyeket a lelkészek látogatása és a helyi magyar sajtó kapcsol össze. (Az itt élő magyar közösséget látogatta meg utolsónak Mindszenty bíboros halála előtt.)

Az itteni magyarság két nagyobb hullámban, 1947 és 1950 között, illetve 1956 után érkezett, és túlnyomóan politikai emigránsok. A szervezeti élet kialakulása 1950-ben a Magyar Református Közösség létrehozásával kezdődött. Egy 1950-ben készült felmérés szerint a magyar menekültek 60 %-a katolikus, 35 %-a protestáns volt, az izraelita vallásúak száma hozzávetőlegesen 1.500 fő. Ez az arány napjainkig nem változott. 1955-ben indult a „Caribi Újság” című hetilap, amely 1994-től csak havonta jelenik meg. Az országban működő szervezetek összefogására 1990-ben alakult a Venezuelai Magyar Szervezetek Koordinációs Bizottsága. A caracasi Magyar Házban kb. 15 szervezet működik (magyar nyelvű óvoda, táncsoportok, cserkészcsoportok, stb).

Végszó

A latin-amerikai magyar emigráció az Egyesült Államokat, Kanadát, Izraelt leszámítva népesebb, mint a nyugat-európai országok magyarsága és egyesületei. Az irántuk megnyilvánuló érdeklődés és a hazai köztudatban való jelenlétük – talán a távolság miatt –, azonban mégis igen esetleges, mozaikszerű, még az utolsó két évtizedben is.¹⁵

EMESE ZSUZSANNA BARANYI – JÁNOS MÉSZÁROS –
HENRIETTE ÉVA SZABÓ – ILDIKÓ SZONDI

HUNGARIANS IN LATIN AMERICA

(Summary)

Migration always played an important role in the Hungarian population tendencies, not just in numbers but culturally too. There were Hungarians in the conquest of the New World, and Latin America housed important waves of migration time by time for political and economical reasons, especially in the second decade of the XX. century. The

¹⁵ ANDERLE ÁDÁM: *Magyarok Latin-Amerikában*. http://www.kulgyiintezet.hu/kszpdf/2008-03/KSZ_2008_03_diplomaciatortenet3.pdf

first wave occurred in the beginning of the 1920s after the break of the Austro-Hungarian Monarchy, the second in the middle of the 1920s due to the political fear of the Horthy-system, and the third wave happened by the end of the decade as part of the Economic Crash. Yet, there were other smaller movements until the 1960s, especially to Brazil, Uruguay and Argentina where until today there are significant Hungarian colonies. Their assimilation processes were slow, but progressive, though there were always interests aimed to maintain the Hungarian identity